

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሒሩት መለሰ

ፀጋዬ አስማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ - ነ/ፊ.ጅ ፈርተውሐል ወ/ጊዮርጊስ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አንበሳ ጫማ አ/ማ - ጠበቃ መኮንን ኪዳኔ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በጡረታ አዋጅን የተመለከተውን የጡረታ መዋጮ ክፍያን በወቅቱ ገቢ ያለማድረግን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች ጥቅምት 24 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ የክስ ማመልከቻ የአሁኑ ተጠሪ የጥር ወር 1992 ዓ.ም ውዝፍ የጡረታ መዋጮ ብር 39,974.35(ሰላሣ ዘጠኝ ሺህ ዘጠኝ መቶ ሰባ አራት ብር ከሰላሣ አምስት ሣንቲም) ለአመልካች ድርጅት ገቢ ያደረገው ከሦስት ዓመታት በኋላ ሰኔ 30 ቀን 1998 ዓ.ም መሆኑን በመግለጽ ለዘገቡት 2%(ሁለት በመቶ) ተጨማሪ ክፍያ የመክፈል ህጋዊ ግዴታ ያለበት በመሆኑ የመንግስት ሰራተኞች ጡረታ አዋጅ ቁጥር 345/1995 ስራ ላይ ከዋለበት ከሰኔ 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ እስከ ሰኔ 30 ቀን 1998 ዓ.ም ድረስ ብር 41,573.32(አርባ አንድ ሺህ አምስት መቶ ሰባ ሦስት ብር ከሰላሣ ሁለት ሣንቲም)፣ ከሐምሌ 01 ቀን 1998 ዓ.ም እስከ ጥቅምት 30 ቀን 1999 ዓ.ም ድረስ ብር 8,474.56(ስምንት ሺህ አራት መቶ ሰባ አራት ብር ከሃምሳ ስድስት ሣንቲም) በድምሩ ብር 50,047.88 (አምሳ ሺህ አርባ ሰባት ብር ከሰማኒያ ስምንት ሣንቲም) ከነ ህጋዊ ወለድ እና በቂ ወጪና ኪሣራ ጋር ተጠሪ እንዲከፍል ይወሰንለት ዘንድ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ መነሻ ነው። የአሁኑ ተጠሪም በተከሰቱበት ቀርቦ አዋጁ ወደኋላ ተመልሶ የማይሰራ ነው፣ የክፍያ ጥያቄውም ሁለት ዓመት ያለፈበት በመሆኑ እንደተከፈለ የሚቆጠር ስለመሆኑ የሚሉትን ነጥቦችን በመቃወሚያነት፣ ለአመልካች በአዋጅ የተሰጠው ስልጣን ገቢ ባልሆነው የመዋጮ ገንዘብ ላይ ብቻ በመሆኑ እና ተከላካይ የተጠየቀውን እዳ ስለከፈለ ክፍያ ከተፈፀመ በኋላ ጥያቄ መቅረቡ ከአዋጁ ዓላማ ውጪ መሆኑን የተጠየቀው የጡረታ መዋጮ ተጨማሪ ክፍያ ይመለከተዋል ቢባልም ስሌቱ ተገቢነት የሌለውና በማስረጃ ያልተደገፈ መሆኑን በፍሬ ነገር መከራከሪያ ነጥብነት በማንሣት ተከራክሯል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍ/ቤትም የተጠሪን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ነጥቦችን በመመርመር አመልካች የሚጠይቀው መብት በጥር ወር 1992 ዓ.ም እንደመሆኑ መጠን ይህ በ1998 ዓ.ም የተከፈለው እንኳን ቢሆን ከአዋጁ በፊት የተገኘው መብት በአዋጁ መሰረት ሊገዛ ስለማይችል አዋጁ ወደ ኋላ ተመልሶ ተፈፃሚ ሊሆንበት የማይችል ነው በሚል ምክንያት የአመልካችን ክስ ወድቅ አድርጎ ወስኗል። ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኋላ የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ አጽንቶታል። የሰበር አቤቱታው የቀረበውም ይህንን የበታች ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ነ/ፊ.ጅ ጥር 27 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፉት የሰበር አቤቱታ የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዝረው አቅርበዋል። ይዘቱም በአጭሩ የ1992 ዓ.ም ውዝፍ የጡረታ መዋጮ ገቢ የተደረገው ሰኔ 30 ቀን 1998 ዓ.ም መሆኑና ክፍያ የተጠየቀውም አዋጁ ስራ ላይ ከዋለበት ጊዜ

ጀምሮ እንጅ ወደ ኋላ አለመሆኑ ተረጋግጦ እያለ ሕገ ወደ ኋላ ሂደ አይሰራም ተብሎ መወሰኑ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባል በመባሉ ተጠሪ ግንቦት 18 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ መልሱን ሰጥቷል። በመልሱ ላይም የአመልካች ጥያቄ የህግ ድጋፍ የሌለው ስለመሆኑ ያሳያል ያላቸውን መከራከሪያ ነጥቦች በማንሣት ተከራክሯል። አመልካች በበኩሉ ሰኔ 16 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልሱን አቅርቧል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኑን የጽሑፍ ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም በአዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 7/3/ መሰረት የጠረታ መዋጮ ለዘገየበት 2%(ሁለት በመቶ) ተጨማሪ ክፍያ ተጠሪ ሊከፍል አይገባም ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ ድርጅት የጥር ወር 1992 ዓ.ም ውዝፍ የጠረታ መዋጮ ብር 39,974.35(ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ ዘጠኝ መቶ ሰባ አራት ብር ከሰላሳ አምስት ሣንቲም) ለአመልካች ድርጅት ገቢ ያደረገው ሰኔ 30 ቀን 1998 ዓ.ም መሆኑን ነው። ተጠሪ አጥብቆ የሚከራከረው የአዋጅ ቁጥር 345/95 ወደ ኋላ ተመልሶ አይሰራም፣ይሰራል ከተባለም የሁለት ዓመት ጊዜ ያለፈ በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2024/ሠ/ መሰረት እንደተከፈለ የሚቆጠር ነው። ስለሁሉም የተሳሳተ ነው የሚሉትን ነጥቦችን በማንሣት ነው። እኛም እነዚህን የመከራከሪያ ነጥቦች ከህጉ ጋር አገናዝበናል።

በዚህ መሰረት የአመልካች ድርጅት ዳኝነት የጠየቀበት መብት የሰለለው በጥር ወር 1992 ዓ.ም ውዝፍ የጠረታ መዋጮ መሆኑ አከራካሪ አይደለም። በዚህ ወቅት በተጠሪ ዓይነት አካላት ተፈጻሚነት የነበረው ሕግ የመንግስት የሆኑ ድርጅቶች ሰራተኞች የጠረታ አዋጅ ቁጥር 49/1967 ሲሆን በዚህ አዋጅ ውዝፍ የጠረታ መዋጮ ተጨማሪ ክፍያ የሚከፈልበት ስለመሆኑ የሚያመለክት ድንጋጌ አልነበረም። ይህንን አዋጅ የሻረው አዋጅ ቁጥር 345/1995 ዓ.ም በአንፃሩ ውዝፍ የጠረታ መዋጮ የ2% /ሁለት በመቶ/ ተጨማሪ ክፍያ እንደሚከፈልበት በአንቀጽ 7/3/ ስር ደንግጋል። ይህ አዋጅ ስራ ላይ የዋለው ከሰኔ 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ ሲሆን የመሸጋገሪያ ድንጋጌም ይዟል። የአዋጁ መሸጋገሪያ ድንጋጌ አንቀጽ 52/1/ የሚያሳየውም አዋጁ ከመጽናቱ በፊት ለተፈጠሩ ህጋዊ ሁኔታዎች /legal situations/ ቀደም ሲል ሲሰራባቸው የነበሩ ህጎችና መመሪያዎች ተፈጻሚነት ያላቸው ስለመሆኑ ነው። ከዚህ የድንጋጌ መንፈስ በግልጽ መገንዘብ ከሚቻለው የአዋጅ ቁጥር 345/1995 ዓ.ም ወደ ኋላ ተመልሶ የማይሰራ መሆኑን ነው። አዋጁ ተፈጻሚነቱ ከሰኔ 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ መሆኑ በአንቀጽ 56 ስርም በግልጽ ተመልክቷል። ከዚህ የአዋጁ አቀራረጽ መረዳት የሚቻለው መብቶቹ በነባር ህጎችና መመሪያዎች የተፈጠሩ ከሆነ የሚፈፀሙትም በነባሮቹ ህጎችና መመሪያዎች መሆኑን ሲሆን አሁን በተያዘው ጉዳይ ውዝፍ የጠረታ መዋጮ የመጠየቅ መብት በነባሮቹ ህጎች የተፈጠረ በአዲሱ አዋጅም ቀሪ ስለመሆኑ ያልተመለከተ ሁኖ በዚህ ውዝፍ መዋጮ ተጨማሪ ክፍያ የማስከፈል መብት የተፈጠረው በአዲሱ አዋጅ ነው። ስለሆነም አመልካች ተጠሪን መጠየቅ የማይችለው ከጥር ወር 1992 ዓ.ም ጀምሮ እስከ ግንቦት 30 ቀን 1995 ዓ.ም ባሉት ጊዜያት ውስጥ ያለውን ተጨማሪ ክፍያ እንጂ በአዲሱ አዋጅ መጽናት በኋላ ላሉት ጊዜያት ውዝፍ የጠረታ መዋጮ ተጨማሪ ክፍያን ሊባል አይገባም። የአመልካች ጥያቄም ከሰኔ 01 ቀን 1995 ዓ.ም በኋላ ያሉትን ጊዜያትን መሰረት ያደረገ መሆኑን አቤቱታው በግል ያሳያል። ተጠሪ የመክፈል ግዴታ የሚኖረው ውዝፍ የጠረታ መዋጮውን ብቻ ነው። ለማለት የሚያስችል ህጋዊ ምክንያት አልተገኘም። በመሆኑም የአመልካች ጥያቄ ከአዋጅ ቁጥር 345/1995 በፊት የተገኘ መብት በመሆኑ በአዋጁ አይገባም ተብሎ ውድቅ መደረጉ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሁኖ ተገኝቷል።

በሌላ በኩል ተጠሪ አዋጁ ተፈጻሚነት አለው ከተባለ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2024/ሠ/ መሰረት ተጨማሪ ክፍያው እንደተከፈለ የሚቆጠር ነው በማለት የሚያቀርበውን ክርክር ስንመለከተው ተጠሪ ዋናውን ውዝፍ የጠረታ መዋጮ ወዲያው አለመክፈሉን እያመነ ተጨማሪ ክፍያው እንደተከፈለ ይቆጠራል በማለት መከራከሩ ተቀባይነት የሌለው ከመሆኑም በላይ አመልካች ድርጅት ተጠሪ ባለመሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2024/ሠ/ አግባብነት ሊኖረው አይችልም። በመሆኑም ተጠሪ ከሰኔ 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ ውዝፍ የጠረታ መዋጮ ገቢ ላላደረገበት ጊዜ ተጨማሪ ክፍያ(2%) ሁለት በመቶ የማይከፈልበትን ህጋዊ ምክንያት አላገኘም። አመልካች ህጋዊ ወለድ ሊታሰብ ይገባል የሚለው የዳኝነት ጥያቄ ግን ህጉ

የ(2%) ሁለት በመቶ ተጨማሪ ክፍያ ይከፈላል ከሚል ውጪ በድጋሚ እንዲታሰብ የሚፈቅድበት ሁኔታ ምክንያት ባለመኖሩ የምንቀበለው ሆኖ አልተገኘም።

ሲጠቃለልም የበታች ፍ/ቤቶች አዋጅ ቁጥር 345/1995 ወደ ኋላ ተመልሶ አይሰራም የሚለውን ምክንያት ብቻ በመያዝ የአመልካችን የዳኝነት ጥያቄ ውድቅ ያደረጉት አዋጁ ከወጣበት ጊዜ ጀምሮ ተግባራዊ መሆን የሚኖረበት ስለመሆኑ ባላገናዘበ መልኩ ሆኖ ስለተገኘ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኖ ተገኝቷል። በዚህም ምክንያት የሚከተለው ተወስኗል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 77477 ግንቦት 10 ቀን 1999 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 56348 ጥር 15 ቀን 2000 ዓ.ም የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. ተጠሪ ክስኔ 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ እስከ ጥቅምት 30 ቀን 1999 ዓ.ም ድረስ የጡረታ መዋጮውን ገቢ ያላደረገ በመሆኑ ገቢ ባላደረገው የጥር ወር 1992 ዓ.ም ገንዘብ ብር 39,974.35/ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ ዘጠኝ መቶ ሰባ አራት ብር ከሰላሳ አምስት ሣንቲም/ ላይ በየወሩ ሁለት በመቶ (2%) ታስቦ በተጨማሪ ሊከፍል ይገባል ብለናል።
3. አመልካች ክስ ከተመሰረተበት ጊዜ ጀምሮ ወደፊት ከሚያስከትለው ተጨማሪ ክፍያና ይህ ገንዘብ ገቢ ሊሆን ከሚችልበት ጊዜ ጀምሮ 9% /ዘጠኝ በመቶ/ ወለድ እንዲከፈል ያቀረበውን የዳኝነት ጥያቄ አልተቀበልነውም።
4. ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ